

МОДЕЛИ НА ЗАДАЧИ ЗА ПРАКТИЧЕСКИ ДЕЙНОСТИ В ОБУЧЕНИЕТО ПО „ГЕОГРАФИЯ НА СТРАНИТЕ“ – НА ПРИМЕРА НА КИТАЙ

Тамара Драганова

Великотърновски университет, България

MODELS OF TASKS FOR PRACTICAL ACTIVITIES IN THE TRAINING OF THE “GEOGRAPHY OF COUNTRIES” SECTION – CHINA’S EXAMPLE

Tamara Draganova¹

University of Veliko Tarnovo, Bulgaria

Abstract: The article presents sample models of tasks in “Geography of Countries” training in the case of studying the country of China. The tasks are applicable to all types of lessons in geography and economics. The proposed didactic variants of tasks are focused on application in lessons for practical activities and exercises. The models include practical tasks of different didactic types and structures, which are aimed at studying the topic of “China” in 6th and 9th grades of the Bulgarian school system.

Keywords: Geography of the countries; China; regulatory framework; lesson for activities; practical tasks.

Прилагането на дейностния подход в обучението по география е образователна традиция, присъстваща неизменно в уроците от миналото до днес, но под различни наименования, целиви концепции и модели. От 2016 г. образователните промени ясно откритоиха уроците за дейности по география и икономика като място, значимост, наименования, структура, съдържание, географски компетентности като очаквани резултати от обучението, формиране на практически и интелектуални умения, понятия, модели на поведение и др.

¹ Senior. Assist. Prof. Tamara DRAGANOVA, PhD – member of the Department of Geography at the Faculty of History. Academic interests: methodology of teaching geography, school geographic education, methods of teaching, regional geography, geography of countries, comparative education, geographical education, syllabus, curricula.

В учебните програми по география и икономика за общообразователната и профилираната подготовка, уроците за дейности са с различно наименование по класове и заемат втора позиция като брой часове след уроците за нови знания. Отделно уроците за дейности присъстват и в учебното съдържание на отделните теми и подтеми като компетентности за очакваните резултати от обучението, в препоръчителното процентно разпределение на учебните часове, в допълнителните уточнения и методическите насоки, в специфичните методи и форми на оценяване постиженията на учениците, както и при дейностите за придобиване на ключови компетентности и междупредметните връзки.

Уроците за дейности като един от традиционно важните и константни уроци по география в българското училище се отличават с особености при тяхното планиране, организиране и провеждане, както и по отношение на резултатите от поставените дидактически цели за формиране и усъвършенстване на географските умения и компетентности. Според С. Дерменджиева, П. Събева и Б. Димитрова е от значение зависимостта между структурното звено в урока и типа урок, методи и функции, като всички са носители на специфичните особености: задължителен елемент; очаквани резултати за формиране на географска компетентност; увеличаване функционалността на училищния учебник; съчетаване на разнообразна по характер познавателна дейност и др. (Дерменджиева, Събева, Димитрова 2012, 67 – 70).

Дизайнът на специфичните особености при уроците за практически дейности по география и икономика е многопосочен: правят обучението по-малко абстрактно; привнасят практицизъм; отделните практически дейности намират място във всички типове уроци; голямо дидактическо разнообразие на практическите задачи и упражнения; методическа целесъобразност на системата от уроци за практически дейности по вертикалата; широка вътрешна разновидност на практическите уроци – уроци-дискусии, уроци за работа с документи и др.; актуализиране на опорни знания чрез практически дейности и упражнения от различен дидактически тип и др. (Драганова 2001, 43 – 45).

В новите образователни реалности уроците за дейности в *общообразователната подготовка* са в три варианта като наименование за прогимназиалния етап на основната степен, но са уеднаквени като име за първи гимназиален етап на средната образователна степен:

- V клас: за практически дейности, упражнения и екскурзии – 18 %;
- VI клас: за практически дейности, упражнения – 16 %;

- VII клас: за упражнения (дейности) – 20 %;
- VIII клас: за упражнения (дейности) – 17 %;
- IX клас: за упражнения (дейности) – 19 %;
- X клас: за упражнения (дейности) – 24 %.

При *профилираната подготовка* наименованието на уроците за дейности е еднакво за шестте модула в XI и XII клас:

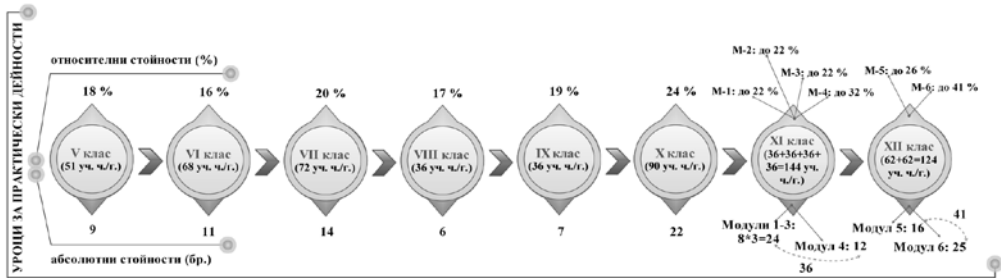
- XI клас – модул 1: за практически дейности и дискусии – до 22 %;
- XI клас – модул 2: за практически дейности и дискусии – до 22 %;
- XI клас – модул 3: за практически дейности и дискусии – до 22 %;
- XI клас – модул 4: за практически дейности и дискусии – до 32 %;
- XII клас – модул 5: за практически дейности и дискусии – до 26 %;
- XII клас – модул 6: за практически дейности и дискусии – до 41 %.

Систематизираната визия на уроците за практически дейности разкрива общо за цялата училищна система на географското образование четири наименования на уроците: 1) за практически дейности, упражнения и екскурзии; 2) за практически дейности, упражнения; 3) за упражнения (дейности); 4) за практически дейности и дискусии.

В прогимназиален етап на образование при трите класа имаме различно наименование, а в първи гимназиален етап наименованието е едно – за *упражнения (дейности)*. Едно и също е наименованието на уроците за дейности и във втори гимназиален етап при шестте модула – за *практически дейности и дискусии*.

Голям и широк е диапазонът от препоръчителното процентно разпределение на учебните часове от V до XII клас: между 16 % до 41 %. Тенденцията е към увеличаване на количеството уроци за дейности от прогимназиалния към първи гимназиален и втори гимназиален етап. Най-голям е относителният дял на уроците за практически дейности при модул 6 на профилираната подготовка, който е почти изравнен с този на уроците за нови знания – до 44 %.

Абсолютните стойности на уроците за практически дейности разкриват прогресивна тенденция в училищната география с най-голям дял в профилираната подготовка (фиг. 1).

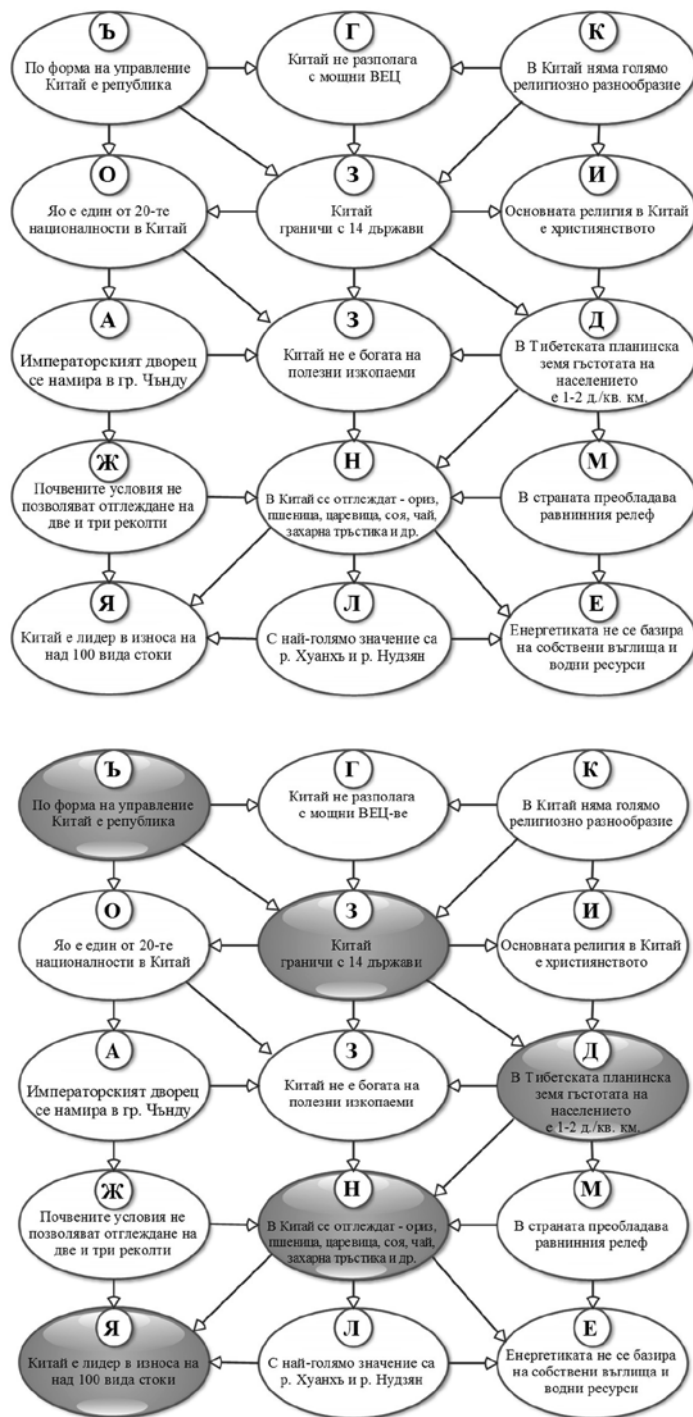
Фиг. 1. Систематизиран модел на уроците за практически дейности по география и икономика V – XII клас на общообразователната и профилираната подготовка (Dermendzhieva, Draganova 2020, 109; Dermendzhieva, Draganova 2022)

В обучението по *География и икономика* в VI и IX клас се изучава държавата Китай в различни съдържателни акценти и области на компетентност, но със самостоятелна тема е локализирана по област на компетентност и тема *География на континентите и страните*.

В настоящата статия са представени дидактически варианти и модели на практически задачи при изучаване на страната Китай, които да са приложими за всички типове уроци.

1. Практическа задача с прилагането на географския лабиринт

Географският лабиринт е игрова технология с правила и творчески подход към съставяне и конструиране, създаден като учебен ресурс за проверка, контрол и диагностика на знанията, уменията и отношенията на обучаемите, вид нетрадиционен тип тест от твърдения за провокиране на интерес към учебния предмет география и икономика и формиране на положително емоционално отношение към ученето. (Драганова, Бърдарова, 2020, 929; Дерменджиева, Драганова, 2021, 83; Dermendzhieva, Draganova 2021) Задачата включва няколко възможности за прилагане на технологията на географския лабиринт – от изработване на географски лабиринт от учениците до решаване на географския лабиринт. Представен е географски лабиринт с името на река в Китай като географска номенклатура – р. Яндзъ, който е приложим във всички типове уроци по география. Твърденията в лабиринта са формулирани по учебното съдържание на учебниците по география и икономика.

Фиг. 2. Географски лабиринт – р. Яндзъ

2. Географски паспорт на страна чрез художествени текстове

Практическите задачи чрез прилагане на художествени текстове разкриват взаимодействието между обучението по география на страните и художествената литература, между пространственото странознание и литературно-художественото пространство (Драганова 2018, 288). Чрез литературната география като конструктор на интердисциплинарно обучение може да се представи кратка характеристика на страна с нейните специфики.

Примерно условие: Прочетете стихотворението и открийте коя страна описва поетът. Озаглавете стихотворението. Попълнете географския паспорт на страната, като отговорите на въпросите в графичния модел – фиг. 3.

..... (заглавие)

*Земя на мъдреци и думи важни, знатни,
държава родила изобретения вековни –
наследник на древна и богата култура.
Поела е на дълъг път от мъдрости
и философии – светли, вдъхновяващи, житейски,
преплували океани и морета чужди.*

*Върху копринени платна са нарисувани
високи планини и пустини жарки,
Голямата равнина и оризища ярки.
Каменни стени раздират земята,
обрасли с мъх и вяра, кръв и надежда!
Земя – напоена с водни ресурси
и богата на руди неземни,
все ценни земни богатства.*

*Хора – отрудени и с ръце напукани
галят земята и лекуват ѝ душата,
борбата е безмилостно жестока
между западните и източните райони на страната.
Многолюдни салове красят селата,
а градовете живеят и туптят им сърцата –*

от светлини и мъгли, от шумове и многолюдни булеварди,
безброй културни и исторически наследии,
множество паркова и градини,
модерност и архитектурни великани.

Много народи и религии, стоки и храна
е отгледала на своята свещена земя.
Мъжете са като оризища –
покрили все повече и повече тераси,
променящи цветовете на събдата!

От най-многолюдните и сигурни пристанища
благата на изтока към света поемат
чрез транспортните братя –
заедно преминали Тибет над облаците петхилядни,
скоростно летят на магнитни възглавници
и търсят своите любими.

От високо се виждат силициеви долини и каменни стени,
небостъргачи и космически центрове,
всевиждащото око на Бинхай и трите клисури,
свещени храмове и древни небесни олтари,
закодирани 9-те сакрални тайни.

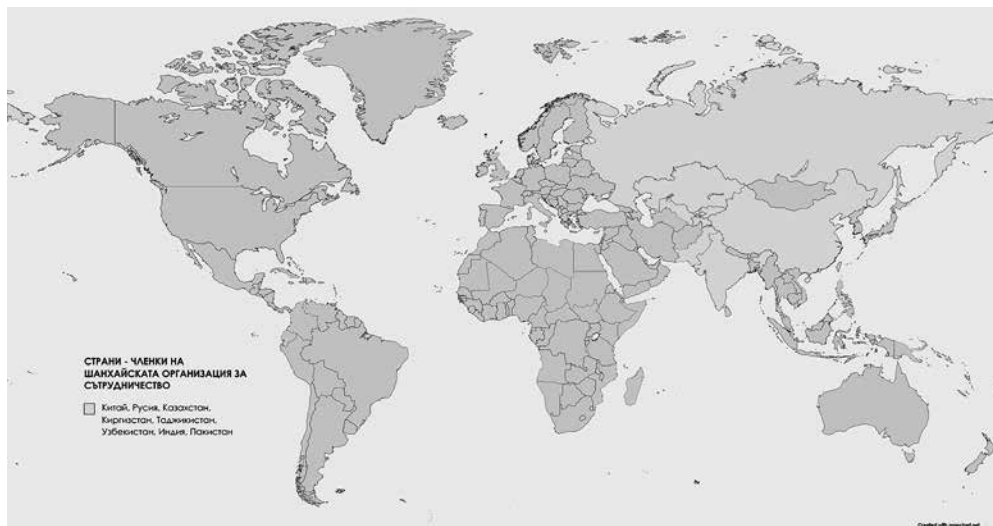
Т. Стойкова

Фиг. 3. Географски паспорт на страна чрез художествен текст (Китай)

3. Практическа задача за изготвяне на географски карти чрез работа с електронната платформа – MapChart (<https://mapchart.net>)

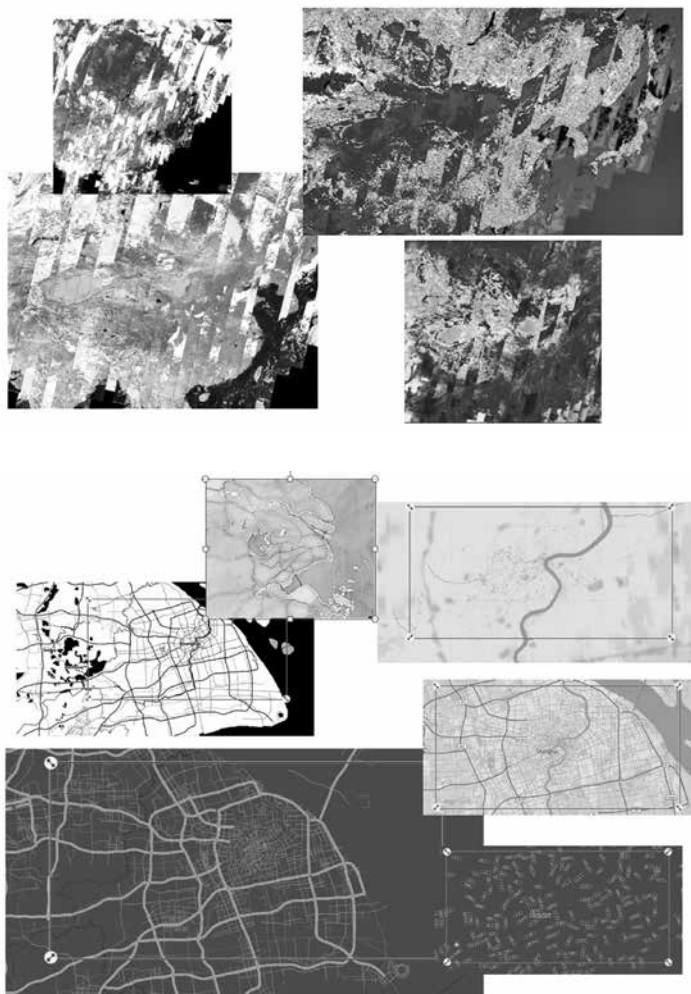
MapChart е електронна платформа за работа в онлайн режим с улеснен и опростен интерфейс, лесен за разбиране, ползване и без натоварващи ленти с инструменти и допълнителни менюта. Дидактическите варианти на практически задачи по география чрез изработване на географска карта са много, с възможности за представяне на информация с различни географски показатели. Представеният модел включва страните членки на Шанхайската организация за сътрудничество (ШОС/SCO) – фиг. 4. Практическата задача изисква – работа с контурна карта за нанасяне на страните членки на ШОС, като може да се определят допълнителни критерии за вътрешно групиране на страните, както и за външни членове като страни наблюдателки, страни за партньорски диалог и страни гости.

Фиг. 4. Страни, членове на Шанхайската организация за сътрудничество

4. Практическа задача за изработване на географски карти, колажи, постери, календари, урбанистични модели и др. чрез – <http://maps.stamen.com> и <https://apps.sentinel-hub.com>

Практическите задачи за изработване на географски карти, колажи, постери, календари, урбанистични модели и др. осигуряват творческата свобода и възможност за учениците да създават авторски продукти, визуално да представят географските обекти на картите по природни, урбанистични и др. индекси и показатели (фиг. 5).

Фиг. 5. Примерни практически задачи с природни и урбанистични индекси на Китай и гр. Шанхай

5. Практически задачи по география чрез прилагане на хералдиката

За учениците практическите задачи с прилагане на познанията от хералдиката (наука за гербовете) са интересни, провокират любознателност и формират изследователски умения и компетентности. Примерно условие: Открийте на коя държава е представен гербът, проучете съставните части и елементи на герба, символиката на цветовете, присъствието на девиз и др. (фиг. 6).

Фиг. 6. Герб на Китайската народна република

6. Практически задачи по география чрез прилагане на вексилологията

Практическите задачи по география чрез прилагане на познанията от вексилологията (наука за знамената) и изпълнението на изследователски задачи от учениците водят до формиране на умения за проучване и получаване на информация от различни източници, интерпретиране и представяне на информация за знамето на дадена страна. Проучването на цветовете и комбинацията от цветове в знамето на дадена страна провокира и интереса към географското знание, разширява географския и общ светоглед – все специфични цели, нормативно заложиени в държавните образователни стандарти по география и икономика.

Примерно условие: проучете на коя държава е знамето, колко и кои цветове присъстват на знамето, каква е символиката от комбинацията на цветовете (какво символизира всеки цвят на знамето), форма на знамето, страна на флага, вертикални и хоризонтални деления, съдържа ли герб, изображения и др.

Практическите задачи в уроците за дейности по география и икономика са носители на дидактическа значимост, образователна традиция, затвърждаване и усъвършенстване на практическите и интелектуалните умения на учениците. За успешното и ефективно планиране, организиране и провеждане на уроците за практически дейности решаваща е ролята и професионализмът, творческата индивидуалност и компетентност на учителя по география.

Библиография

Dermendzhieva, Draganova 2020: Dermendzhieva, S., T. Draganova. Normative resources for the implementation of the modern educational process in Geography of Bulgaria. – В: International Scientific Refereed Online Journal with Impact Factor SocioBrains, February 2020, ISSUE 66, pp. 105 – 114.

Dermendzhieva, Draganova 2021: Dermendzhieva, S., T. Draganova. Didactic application of the educational technology geographical maze in Geography and economy training. In: XV Science Conference – The overarching ISSUES of the European area, Porto, 28 – 30 May 2021. Porto: 2021.

Dermendzhieva, Draganova 2022: Dermendzhieva, S., T. Draganova. From the reform to the changes in the curricula in Geography and economics for VI grade. – В: International Scientific Refereed Online Journal with Impact Factor SocioBrains, 2022, ISSUE 90.

Дерменджиева, Драганова 2021: Дерменджиева, С., Т. Драганова. Дидактическо приложение на „Географския лабиринт“ при учебния предмет „Човекът и обществото“ в 4 клас. Образованието: класичност и модерност. 140 години педагогическо образование във Враца. Велико Търново: Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“, 2021, с. 81 – 87. [**Dermendzhieva, Draganova 2021:** Dermendzhieva, S., T. Draganova. Didakticheskoto prilozhenie na „Geografskiy labirint“ pri uchebnia predmet „Tsovekat i obshtestvoto“ v 4 klas. Obrazovaniето: klasichnost i modrnost. 140 godini pedagogicheskoto obrazovanie vav Vrats. Veliko Tarnovo: Universitetsko izdatelstvo „Sv. sv. Kiril I Metodiy“, 2021, s. 81 – 87].

Дерменджиева, Събева, Димитрова 2012: Дерменджиева, С., П. Събева, Б. Димитрова. Урокът по география. Велико Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 2012. [**Dermendzhieva, Sabeva, Dimitrova 2012:** Dermendzhieva, S., P. Sabeva, B. Dimitrova. Urokat po geografia. Veliko Tarnovo: UI „Sv. sv. Kiril I Metodiy“, 2012].

Драганова 2001: Драганова, Т. Опит за оптимизиране на системата от уроци за практическа работа в курса по География на България 10 клас на СОУ. – В: Обучението по география, МОН – гр. София, 2001, кн. 2, с. 43 – 47. [**Draganova 2001:** Draganova, T. Opit za optimizirane na sistemata ot urotsi za prakticheska rabota v kursa po Geografia na Balgaria 10 klas na SOU. – V: Obuchenieto po geografia, MON – gr. Sofia, 2001, kn. 2, s. 43 – 47].

Драганова 2018: Драганова, Т. Литературната география в обучението по география на страните – модели за паспорт на страна чрез художествени текстове. – В: Сборник от Годишна университетска научна конференция, Велико Търново, 14 – 15 юни 2018 г. Велико Търново: ИК на НБУ „Васил Левски“, 2018, с. 288 – 292. [**Draganova 2018:** Draganova, T. Literaturnata

geografia v obuchenieto po geografia na stranite – modeli za passport na strana chrez hudozhestveni tekstove. – V: Sbornik ot Godishna universitetska nauchna konferentsia, Veliko Tarnovo, 14–15 yuni 2018 g. Veliko Tarnovo: IK na NVU „Vasil Levski“, 2018, s. 288–292].

Драганова, Бърдарова 2020: Драганова, Т., В. Бърдарова. Варианти на географски лабиринт в обучението по география и икономика и по учебник за V клас – задължителна подготовка. Сборник доклади от Научна конференция „Актуални проблеми на сигурността“ 22–23 октомври 2020, електронно издание. Велико Търново: ИК на НВУ „Васил Левски“, 2020, с. 921–930. [**Draganova, Bardarova 2020:** Draganova, T., V. Bardarova. Varianti na geografski labirint v obuchenieto po geografia i ikonomika I po uchebnik za V klas – zadalzhitelna podgotovka. Sbornik dokladi ot Nauchna konferentsia „Aktualni problem na sigurnostta“ 22–23 oktombri 2020, elektronno izdanie. Veliko Tarnovo: IK na NVU „Vasil Levski“, 2020, s. 921–930].